

Юридичні науки

Козак Крістіна Сергіївна

студент

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВО НА ЖИТТЯ ЧИ ОБОВ'ЯЗОК ЖИТИ

Анотація. У цій статті аналізується поняття евтаназії, її виникнення та існування, а також розглядається її практичне застосування. Евтаназія постає на межі двох кореспондуючих явищ - права на життя та обов'язку жити.

Ключові слова: право, життя, людина, обов'язки, евтаназія, хвороба, смерть.

Постановка проблеми. Життя людини в усіх цивілізованих країнах визнається найбільшим і найважливішим соціальним та правовим благом. Право на життя – основоположне природне право людини, без якого всі інші просто втрачають сенс. Його універсальність і природний характер підкреслюється низкою міжнародно-правових актів, ратифікованих більшістю існуючих держав. Зокрема, в ст.3 Загальної декларації прав людини сказано, що кожна людина має право на життя, на свободу і особисту недоторканність [1]. У ст.2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначається, що право на життя захищається законом і нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання [2]. Тому постає необхідним дослідження усіх проявів цього найважливішого людського права - права на життя.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання дослідження такого явища, як евтаназія на сьогоднішній день є досить актуальним та дискусійним. Воно є досить новим для сучасних правових реалій, тому існує досить небагато правових позицій з цього приводу. Так, вивченням цієї тематики займалися такі науковці, як: М. Рапаєва, Л. Бачинська, С. Бородін, І. Бойко, Б. Волков, Н. Герасимчук, А. Гусейнов, О. Ковальова, Т. Кондрашова, Ю. Конюшкіна, Н. Сафаргаліна-Корнілова, І. Силуянової, В. Тарасюк, П. Тіщенко, С. Тихонова, С. Четава та ін.

Мета статті полягає у дослідженні такого правового явища, як евтаназія та його балансом між правами та обов'язками людини.

Виклад основного матеріалу. Термін «euthanasia» – (від грец.) хороша, легка смерть. Цей термін був вперше вжитий в XVI ст. англійським філософом Френсісом Беконом. Він називав цим словом безболісну смерть вмираючої людини, котра звільняє його від фізичних мук. У сучасному розумінні евтаназія передбачає припинення життя невиліковно хворої людини, яка зазнає значних фізичних і психологічних страждань. Здійснення даної процедури покладається на медичних працівників із дозволу чи то самого хворого, чи то, у певних випадках, родичів важко хворого пацієнта.

Вищезазначеним положенням декларації та конвенції повною мірою відповідають і норми Конституції України. Так, в ст. 3 зафіксовано, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [3], а у ст.27, що кожна людина має невід'ємне право на життя і ніхто не може бути свавільно позбавлений життя [3]. Право на життя гарантується заборонаю смертної кари, катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, покарання чи поводження, заборонаю медичних, наукових та інших дослідів на людині без її згоди. Крім того, конституційне право на

життя включає і право на належні, безпечні й здорові умови праці (ст.43), право на охорону здоров'я (ст.49), на безпечне для життя і здоров'я довкілля (ст.50) [3].

В умовах становлення четвертого покоління прав людини постає низка дискусійних питань, пов'язаних безпосередньо з правом на життя та можливістю його обмеження. Одне з найобговорюваніших питань і в Україні в тому числі – дозвіл на евтаназію. Українське законодавство не визнає правомірність евтаназії і кваліфікує її як злочин. Наприклад, в ч.3 ст.52 Основ законодавства України про охорону здоров'я говориться про те, що медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії, навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань. У міжнародному праві залишається відкритим питання, чи охоплює право на життя також і обов'язок жити і відповідно, чи може особа відмовитися від цього свого права. Зараз постає питання щодо визнання права фізичної особи на смерть як складової права на життя чи як окремого суб'єктивного права. Легалізуючи це фізичній особі повинна бути надана узаконена можливість вибору — «жити чи не жити». Безперечно, що з одного боку, це суттєво збільшить кількість самогубств, але ж і заборона такого вибору по суті означає ненадання права розпоряджатися своїм тілом і життя. Право на смерть – це в першу чергу етична проблема, бо розглядається саме в контексті добра і зла. Але досить складно розглядати проблему евтаназії в такому руслі, адже у кожного різні уявлення про добро і зло, немає єдності стосовно розуміння цих систем. Чи має хтось право вирішувати за мене, що для мене є добром? Чи може хтось напевно знати, що самогубство для людини не є благом? Адже щоб розуміти це, потрібно бути цією людиною, думати так, як думає вона, відчувати такі ж самі емоції, мати такі ж самі переживання, зрештою –навіть якщо пройти життєвий шлях цієї людини, ледве вдасться повністю розуміти її. Чи завжди лікарі вчиняють іншому добре, рятуючи його життя? Очевидно, що ні. Якщо

людині, яка була закатована до смерті дали ліки, які продовжують її страждання, навряд чи можна говорити про користь і захист її інтересів. Тому єдиним критерієм, на підставі якого необхідно робити висновки про те, що є корисним, бажаним для людини, є право, тобто її власний вибір.

Погоджуючись з думкою вченого Ю. Дмитрієва, я вважаю, що заборона евтаназії по суті суперечить забезпеченню права на повагу до людської гідності, спричиняє людині такі страждання, від яких вона не може відмовитися. Неможливо діяти виключно в інтересах хворого, який благає про смерть, відмовляючи йому в цьому. Взагалі право передбачає, що людина може ним як користуватися, так і ні. Саме це й відрізняє його від обов'язку, від якого не можна відмовитись.

Фактично єдиним прикладом міжнародно-правового розгляду та відповідно, єдиною чітко вираженою позицією міжнародного органу щодо евтаназії є на сьогоднішній день справа «Претті проти Сполученого Королівства», яка розглядалася в судових органах Великобританії та в Європейському суді. У рішенні було зазначено, що «Суд не схильний вважати, що «право на життя», гарантоване статтею 2 Конвенції [2], може бути інтерпретовано в негативній формі ... так само як воно не може створити право на самовизначення в сенсі надання особі права на вибір смерті замість життя». Разом з тим Суд не визнав, що евтаназія є порушенням права на життя та ухилився від коментарів щодо легальності застосування евтаназії у низці країн Європи. Таким чином, Суд вказав, що до змісту права на життя не можна відносити право на смерть та право на самогубство, оскільки існування цих прав взагалі неможливе. Особисті немайнові права мають позитивний характер, і межа суб'єктивного права на життя — це певна встановлена міра поведінки. Якщо така межа не визначена у правовому акті, то вона визначається загальною засадою — цінністю конкретного блага. У даному випадку це благо - життя, яке повністю

заперечує у ціннісному сенсі смерть, що благом ні у якому випадку бути не може.

Висновки. Отже, по суті така позиція Суду і норми національного законодавства України, що їй відповідають, автоматично перетворюють право на життя на обов'язок жити. Хоча беззаперечно зміст цього права змінюватиметься з огляду на розвиток сучасної науки та техніки, зокрема, з розвитком медицини, генетики, трансплантології, психології, психіатрії, біоетики тощо. Звісно, що можна навести низку аргументів проти, зокрема, що легалізація еутаназії призведе до певних зловживань, появи нових категорій злочинів. Такі доводи для мене звучать трохи дивно, адже щоб не з'являлося нічого нового, потрібно нічого не робити і не вдосконалювати, просто залишатися на одному місці і протистояти будь-яким перетворенням. Саме з метою впорядкування нових суспільних відносин і розвивається законодавство, щоб відповідати сучасним потребам.

Література

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Конвенція про захист прав і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>